

Müzik Teorisi Dersindeki Üç Sesli Akorlar Konusunun Pratik Öğretilmesi Üzerine Yaklaşımlar*

Rohat CEBE¹

¹Batman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Batman, Türkiye

rohatcebe@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received:

11.05.2020

Kabul Tarihi/Accepted:

19.12.2020

Yayın Tarihi/Published:

30.12.2020

ÖZ

Müzik dilinin kurallarını belirleyen ve bunların kullanılışlarını açıklayan, müzikolojiden özerkleşerek kendi başına müziği inceleyen bir bilim dalı olan müzik teorisi, içerisinde birçok konuyu barındırır. Bu konulardan birisi de üç sesli akorlardır. Herhangi bir sestem üçlü ve beşli çıkıldığında kurulan dikey bütünlüğe üç sesli akor denir. Herhangi bir sestem çıkılacak üçlü ve beşlinin niteliği akora verilecek tanımlamayı belirler. Bu açıdan akorların niteliklerinin anlaşılabilmesi için aralık konusunun iyi bilinmesi gerekmektedir. Akor en az üç sestem oluşsa da bazı teori kitaplarında iki sestem oluşan bütünlüğe de akor dendiği görülmektedir. Türkiye’de yayınlanan teori kitaplarında üç sesli akorlar konusu tam olarak anlaşılabilir bir şekilde detaylandırılmamıştır. Bu çalışmada Müzik Teorisi Dersinin en temel konularından biri olan bu konunun var olan bazı teori kitaplarındaki aktarım biçimleri, bu aktarım biçimleri ışığında konunun detaylandırılması ve detaylandırmaların pratik bir şekilde öğretilmesi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Teorisi, Müzik Teorisi Dersi, Üç Sesli Akorlar.

Approaches to Practical Training of Three Voice Chords in Music Theory

ABSTRACT

Music theory, which defines the rules of music and explains their use, is autonomized from musicology and examines music on its own. One of these issues is the subject of three voice chords. The vertical integrity established when the triple and five is output from any sound is called a three voice chord. The nature of the trio and the quintet to be out of any voice determines the definition to be given to the chord. In order to understand the qualifications of the chords in this respect, it is necessary to know the subject of the range well. Although the chord is composed of at least three sounds, in some theory books it is seen that the two-tone integrity is called chord. Three voice chords issues not detailed in the theory books published in Turkey in a way that can be fully understood. In this study, one of the most

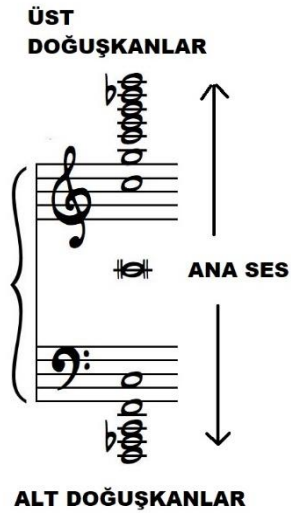
important subjects of the Theory of Music course will be the transfer forms in some of the existing theory books, the elaboration of the subject in the light of these forms of transfer and the practical teaching of the elaborations.

Keywords: Music Theory, Music Theory Lesson, Three Voice Chords.

- Bu makale 10-12 Haziran 2019 yılında Siirt'te düzenlenen ISPEC Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresinin Kongre Kitabında tam metin olarak yayınlanmıştır.

1. Giriş

Üç veya daha çok sestten oluşan, üçlü aralıklarla dizilmiş veya dizilebilen her uyuma akor denir (Haciev, 2007:176). Müzik teorisi kitaplarında Akor; Uygu ve Düzen olarak da adlandırılmaktadır. Ses, her hangi bir cisimde bir etki sonucu oluşan titreşimlerin, hava dalgaları halinde işitme organımıza gelmesiyle bu organımıza bıraktığı etkidir. Bir cismin bir saniye içindeki titreşim sayısına o cismin frekansı denir. Bu fiziksel olayın en önemli yanı, bir cismin titreşimlerinin sadece aynı frekanstaki cisimleri değil, kendi frekansının belli bölüm katlarında frekans sayısına sahip cisimleri de etkilemesi, titreşim (ses verme) durumuna getirmesidir. Etki edilerek titreşim durumuna getirilen cisimden çıkan güçlü sese esas ses (ana ses), çok hafif duyulan diğer seslere doğuşkanlar (armonikler) denir. Şu halde hiçbir ses tek başına duyulmaz doğuşkanlarıyla birlikte duyulur (Zuckmayer, Cangal, Atalay, 1976:58). Saygun, Musiki Temel Bilgisi III adlı kitabında; 'her hangi bir ses ile bu sesin üst veya alt üçüncü ve beşinci doğuşkanlarından meydana gelen düzene üçlü düzen adı verilir' (Saygun, 1970:46) demiştir. Her sesin üst ve alt doğuşkanları vardır.

Do sesini ana ses olarak kabul edersek sırasıyla do'nun bir oktav yukarısındaki ya da aşağısında ki do sonra tam beşli, tam dört, büyük üçlü, küçük üçlü, küçük üçlü, büyük ikili, büyük ikili, büyük ikili,

büyük ikili, küçük ikili ve sonsuza kadar giden üst ve alt doğuşkanlarının olduğunu görürüz. İnsan kulağı aldığı müzik eğitimi birikimiyle bazı frekanslara kadar doğuşkanları duyabilir. Doğuşkanlar sesin niteliğini belirledikleri için önemlidirler. Kulağımızın çalgıların tınlarını algılaması, ana ses sıralamasına göre belirgin olarak duyulan doğuşkanlarıyla ilgilidir. İster üç sesli ister dört ve daha çok sesli akorlar olsun bunların dikey bütünlüğü aslında doğal olarak doğuşkanlar içerisinde vardır. Bu açıdan Saygun'un kast ettiği üst veya alt üçüncü ve beşinci doğuşkanların ana sesle duyumu, doğal olarak bize majör ve minör akorların bütünlüğünü ve oluşumunu sağlar.

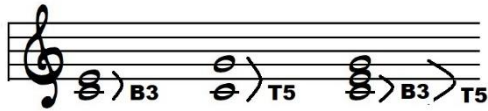
2. Üç Sesli Akorlar

Üç ve daha çok sesli akorları anlayabilmek için aralık konusunun iyi bilinmesi gerekir. Karolyi; 'Aynı anda duyulan iki ya da daha çok sese akor denir' (Karolyi, 2007:69) demiştir. Sonuç itibariyle bazı müzik teorisi kitapları herhangi bir sestem üçlü ve beşli aralık çıkıldığında oluşan dikey bütünlüğe akor derken, Karolyi gibi bazı müzik teorisi kitabı yazarları aralıkları da (iki sesli bütünlük) akor olarak kabul etmektedirler. İki sestem oluşan bütünlüğün akor olarak kabul edilmesi aslında iki ya da daha çok sesin bir arada kaynaşması anlamına gelen armoniyle ilgilidir.

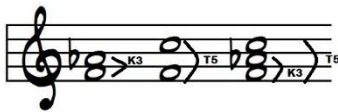
Üçlü ve beşli aralıklarının sıralanışı dört farklı üç sesli akorun oluşumunu sağlamaktadır. Bunlar; majör, minör, eksik ve artık üç sesli akorlardır.

Saygun, majör ve minör akoru şu şekilde açıklamıştır.

Majör Akor: Büyük üçlü+tüm beşliden (tam beşli) kurulan düzen (do-mi+do-sol: do-mi-sol).

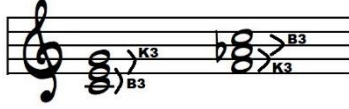
Minör Akor: Küçük üçlü+tüm beşliden (tam beşli) kurulan düzen (fa-labemol+fa-do: fa-labemol-do).

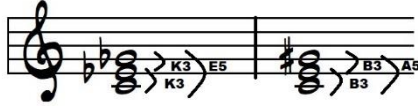
Bu düzenlerde müşterek olan taraf, her ikisinin de beşlilerinin tüm beşli (tam beşli) olmasıdır. Bir büyük üçlü ile bir tüm beşliden kurulan düzene tüm beşli majör düzen; Bir küçük üçlü ile bir tüm beşliden kurulan düzene tüm beşli minör düzen adı verilir (Saygun, 1970:46-47).

Zuckmayer, Cangal ve Atalay; Akoru, bir esas ses üzerine üçlü aralıklarla kurulan ve en az üç sestem oluşan ses kümesi olarak tanımlamışlardır. Uygular (akorlar) bir ses üzerine üçlüler konularak kurulduğuna göre; en kalındaki (alttaki) ses uygunun temeli (esas sesi) oluyor demektir. Bu temel sesin adı aynı zamanda uygunun da adıdır. Başka bir deyişle; her uygu adını temel sesinden alır. Buna göre do-mi-sol seslerinden oluşan uyguya 'Do uygusu' fa-labemol-do seslerinden oluşan uyguya da 'fa uygusu' denir. Her iki uygu da kuruluş bakımından ayrı özellikler göstermektedir. Bu ayrım, her iki uyguyu oluşturan sesler arasındaki üçlü aralıkların cinslerinden doğmaktadır. Do-mi büyük üçlü, mi-sol

küçük üçlü ikinci uygu fa-labemol küçük üçlü, labemol-do büyük üçlüdür. İşte 'Do' uygusunda olduğu gibi ilk aralığı büyük, ikinci aralığı küçük üçlü olan uyguya MAJÖR UYGU, 'Fa' uygusunda olduğu gibi ilk aralığı küçük, ikinci aralığı büyük üçlü olan uyguya da MİNÖR UYGU denir (Zuckmayer, Cangal, Atalay, 1976:61-62).

Majör ve minör akorlar dışında Eksik ve Artık Akorlarda vardır. Bir akorun eksik ya da artık oluşu temel sestem çıkılan beşli aralığıyla ilgilidir. Herhangi bir sestem küçük üçlü ve eksik beşli çıkılarak kurulan bütünlüğe eksik akor, herhangi bir sestem büyük üçlü ve artık beşli çıkılarak kurulan bütünlüğe artık akor denir. Tüm majör, minör, eksik ve artık akorlar temel sestem üçlü ve beşli aralıklar çıkılarak kurulduğu için bu akorlara üç beş akorları denilmektedir.

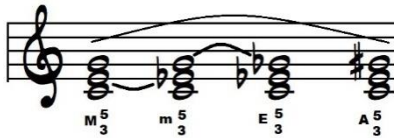

İster Saygun'un ister Zuckmayer, Cangal ve Atalay'ın akor kurma teorisi olsun üç sesli akorlara bakıldığında zaman formüller farklı olsa da oluşturulan bütünlük aynıdır. Doğal olarak iki farklı üçlü aralık vardır. Bunlar; büyük üçlü ve küçük üçlüdür. Bu üçlülerin farklı şekildeki yazımlarından dört farklı üç sesli akor ortaya çıkmaktadır.

B3+K3: Majör, B3+B3: Artık

K3+B3: minör, K3+K3: Eksik

Bir majör akorun ortadaki (üçüncü ses) sesini yarım ses kalınlaştırırsak o akoru minör akor haline getiririz. Do-mi-sol: Majör akor, ortadaki sesi yarım ses kalınlaştırırsak akor; do-mi bemol-sol olur. Bir minör akorun son sesini (beşinci ses) yarım ses kalınlaştırırsak akor eksik akor olur. Do- mi bemol-sol: minör akor, son sesi yarım ses kalınlaştırırsak akor: do-mi bemol-sol bemol olur. Bir majör akorun son sesini yarım ses inceltirsek akor artık akor olur. Do-mi-sol: majör akor, son sesi (beşinci ses) yarım ses inceltirsek akor; do-mi-sol diyez olur.

3. Üç Sesli Akorların Duyumu

Tımsal olarak bakıldığında akorlarda aralıklar gibi uyumlu ve uyumsuz olarak ikiye ayrılırlar. Doğuşkanların doğal dizilimiyle ortaya çıkan majör ve minör akorlar uyumlu, eksik ve artık akorlar ise uyumsuzdur.

Majör, minöre göre daha parlak tınlar ve uyumludur. Minör majöre göre daha yumuşak tınlar ve yine uyumludur. Sonuç itibariyle üç sesli bir bütünlük eğer uyumlu tınıyor ise ya majör olur ya da minör akor olur. Uyumlu tınının parlaklığı ya da yumuşaklığı bizi doğru sonuca götürecektir. Eksik akor, artık akora göre daha yumuşak tınlar ve uyumsuzdur. Artık akor ise eksik akora göre daha sert ve uyumsuz tınlar. Bir akor eğer uyumsuz tınıyor ise ya eksiktir ya da artıktır. Burada da tınının sertliği ya da yumuşaklığına bakılarak akordoğru olarak analiz edilebilir.

Uyumlu

Uyumsuz

Majör (Parlak tını)

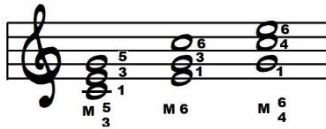
Eksik (Yumuşak tını)

Minör (Yumuşak tını)

Artık (Sert)

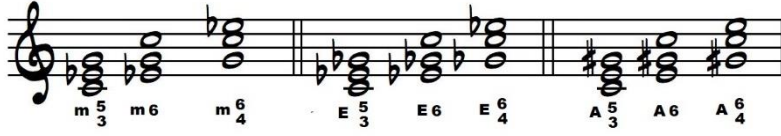
4. Üç Sesli Akorların Çevrimleri

Üç sesli akorların iki tane çevrimi vardır. Temel bir akorun ana sesini yani en alttaki sesini yukarıya atarsak birinci çevrime, birinci çevrimin en alttaki sesini yukarıya atarsak ikinci çevrim ulaşırız. İkinci çevrimin en alttaki sesini yukarıya atarsak tekrar temel akora ulaşacağımızdan üç sesli akorların sadece iki tane çevrimi olduğu sonucuna varırız. Mantıken ses sayısı ne olursa olsun bir akorun ses sayısının bir altındaki sayı kadar çevrimi olduğu sonucuna varılır. Örnek verilecek olunursa dört sesli bir akorun üç çevrimini olduğu, on sesli bir akorun ise dokuz tane çevrimi olacağı görülür.

Temel akor ve çevrimleri için söylenen sayılarnasıl ortaya çıkmıştır? Temel akor herhangi bir sestem üçlü ve beşli aralık çıkılarak kuruluyor ise bu akora üç beş akoru denir. Örneğin; do sesi üzerinden üçlü ve beşli çıkarsak mi ve sol seslerine ulaşırız. Birinci çevrim akorlarında temel ses yukarıya atılır. Do-mi-sol örneğinde temel ses olan do'yu yukarıya atarsak akor; mi-sol-do olur yani mi sesi artık temel ses yani birinci sestir. Mi sesinden sol sesi üçlü aralık, mi sesinden do sesi ise altılı aralıktır. Bu akor temel sestem (mi'den) üçlü ve altılı aralık çıkılarak kurulmuştur. Mi sesini yukarıya atarsak akor; sol-do-mi olur. Sol sesi artık temel sestir (birinci ses). Sol sesinde do sesine dörtlü, sol sesinden mi sesine altılı aralık çıkılmıştır. Bu akor temel sestem (sol'den) dörtlü ve altılı aralık çıkılarak kurulmuştur. Bu akora dört altı akoru denir. Bazı teori kitaplarında birinci çevrim akoruna altılı bazı teori kitaplarında ise üç altı akoru denildiği görülmektedir. Akor çevrimi ne olursa olsun en altta kalan ses akorun ilk sesidir. Bu sebepten bir sayısı kullanılmaz. Birinci çevrim akoruna altılı akor denmesinin nedeni üç altı ile dört altı akorlarındaki sayı benzerliklerini ortadan kaldırmak içindir. Sonuç itibariyle

altılı akor denilmesi karışıklığı ortadan kaldıracaktır. İster majör, ister minör, ister eksik, ister ise artık olsun bu çevrim mantığı ve sayılar bütün üç sesli akorlar için geçerlidir.

5. Sonuç

Müzik ile uğraşan her bireyin üç sesli akorları hem duyumsal hem de teorik olarak bilinmesi gerekmektedir. Bu konunun tımsal olarak duyumunu bilmek öğrencinin Solfej, Dikte ve Armoni derslerindeki başarısını arttıracak, teorik olarak bilmek ise başta Müzik Teorisi, Kontrpuan ve Armoni dersleri olmak üzere birçok müzik derslerindeki başarısını arttıracaktır. Perde hesabı yapmadan sadece üçlü aralıklardan yola çıkarak yapılacak olan hesaplama hem daha pratiktir hem de yanlış yapma ihtimalini ortadan kaldıracaktır. Tımsalolarakta yukarıda verilen bilgiler ışığında öğrencinin çalışması konuyu daha kolay bir şekilde anlamasını sağlayacaktır. Müzik teorisi kitaplarında üç sesli akorlar konusunun farklı şekillerde anlatılması ve basit yöntemlerle anlatılmamış olması konuyu öğrenmeye çalışan bireyleri sıkıntıya sokmaktadır. Basit yöntemlerle anlatılabilecek bu konu hem daha çabuk anlamayı hem de zaman kaybının önüne geçilmesini sağlayacak. Bu sayede öğrenci psikolojik olarak yeterli olduğu sonucuna vararak gelişimini sürdürmeye devam edecektir.

6. Kaynakça

- Danhauser, Alphonse. Baran, İlhan. (1985). Temel Müzik Kuralları, Belgi Yayınları, Ankara.
- Çalışır, Feridun. (1969). Müzik Teorisi, K. K. K. Askeri Basımevi, İstanbul.
- Darbaz, Feridun. (1973). Temel Bilgilerle Beraber Tonal-Modal-Ölçü ve Biçim Bakımından Türk ve Batı Müziği, Musiki Kültür Derneği Yayınları No:1, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul.
- Göktepe, M. Emin. (2014). Müzikte Ses Süre Hız Yoğunluk, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Haciev, Paraşken. (2007). Temel Müzik Teorisi, Çeviren: Ahter Destan, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Karolyi, Otto. (2007). Müziğe Giriş, Çeviren: Mehmet Nemutlu, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Saygun, A. Adnan. (1971). Musıki Temel Bilgisi Kitap I (Musıki Nazariyatı), İkinci Basılış, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Saygun, A. Adnan. (1970). Musıki Temel Bilgisi Kitap III (Musıki Nazariyatı), İkinci Basılış, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Saygun, A. Adnan. (1966). Musıki Temel Bilgisi Kitap IV (Musıki Nazariyatı), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Tabakoğlu, Vicdan. (2016). Bona Müzik Teorisi Notları, İntro Yayın, Ankara.

Zuckmayer, Eduard., Cangal, Nurhan., Atalay, Adnan. (1976). Müzik Teorisi (Armoni ve Kontrpuan),
Yaykur Açık Yükseköğretim Dairesi, Ankara.